

L'agost d'enguany farà cent anys de la primera vaga general indefinida de caràcter revolucionari de l'Estat Espanyol. Bernat Aranyó, estudiant d'història a la Universitat Autònoma de Barcelona, dóna compte de la situació política i econòmica que la propicià, i analitza quina va ser la repercussió d'aquesta important aturada obrera a Mataró.

LA VAGA GENERAL DE 1917 A MATARÓ

LA PRIMERA VAGA GENERAL

La vaga general revolucionària es convocà per al dia 13 d'agost de 1917, a l'empara de la vaga ferroviària que sostenien a València els treballadors de la Companyia del Nord. En diverses localitats d'Andalusia, Galícia, Astúries, Biscaia, així com a Madrid i Barcelona, es produïren successos revolucionaris, però l'entesa prèvia entre els sindicats de la CNT i la UGT no donà pas a la unitat d'acció. Uns i altres tenien objectius diferents i es posà de manifest la falta de coordinació.

La CNT parlava de revolució, de la possibilitat d'acabar amb el règim monàrquic, que aquest sindicat veia immediata. Així que anarquistes i anarcosindicalistes, portats per la febre de revolta, s'alçaren a la lluita de barricades. La impaciència cenetista contrastava amb la major cautela de socialistes i ugetistes. Aquests pensaven en una vaga més pacífica que provoqués la instauració d'un govern provisional que assumís poders executius i preparés eleccions generals¹. Sigui com sigui, la vaga convocada pels sindicats va rebre el suport del PSOE i dels partits republicans.

Per tal d'entendre la convocatòria d'aquesta vaga general, cal analitzar el context social, polític i econòmic del país en aquell moment. L'economia espanyola patia una crisi de subsistència que va estar marcada per l'alça dels preus i la inflació, en un context en que Espanya es mantenia neutral a la Primera Guerra Mundial i proveïa de productes als països bel·ligerants. El cost de la vida a Madrid, per exemple, havia augmentat un 25% en relació al 1914, i a Barcelona un 30%, mentre que els salaris no van augmentar. Les exportacions van generar escassetat d'aliments generalitzats al país i es van disparar els preus, molt per sobre dels salaris.

Amb tot, el factor desencadenant vindrà derivat de la crisi política del moment lligada a una incapacitat de les classes dominants per posar fi a la seva falta d'autoritat. Una feblesa que portà aquestes classes a perdre la funcionalitat dels mecanismes constitucionals que elles mateixes havien creat. Uns partits polítics desprestigiats, amb processos electorals corruptes, començaren a ésser criticats en especial pel moviment obrer². A tot això, cal sumar-hi el context internacional, fortament present en la societat catalana, on s'havia produït la Revolució Russa (amb els fets de la Revolució de Febrer), el bloqueig alemany i les polèmiques sobre l'intervencionisme.

El moviment de vaga acabà amb una dura intervenció de l'exèrcit, solucionats ja els seus problemes corporatius amb el Govern, que causà 71 morts (37 dels quals a Catalunya), centenars de ferits i empresonats. La manca d'organització i planificació de la vaga general provocà retrets mutus entre cenetistes, ugetistes, socialistes i republicans, però, malgrat el seu fracàs, prefigurà el sistema d'aliances (sindicats - partits republicans d'esquerres) que concorreria a la proclamació de la Segona República l'abril de 1931.³

CONTEXT A MATARÓ

Per tal d'entendre i contextualitzar el moment històric, cal analitzar el panorama industrial mataroní de l'any 1917. Segons el registre de la «Matrícula de la Contribución Industrial y de Comercio de Mataró», hi havia 733 persones registrades com a contribuents, amb oficis i negocis de tota mena: sastreries, rellotgeries, sabateries, cafès, merceries, droguerries, ferreteries, pescadors, fàbriques de gènere de punt, venedors d'oli, sabó, aiguardent, roba, etc. L'empresa que més facturà al llarg de l'any, amb 14.993,58

ptes fou la fàbrica de teixits de punt de Can Marfà, seguida de Can Gassol que facturà 6.152,34 ptes⁴, i a continuació Ca l'Ymbern. Per fer-nos una idea de la població total mataronina, sabem que l'any 1920 hi havia 24.125 habitants, 5.929 llars⁵ i més de set-cents contribuents⁶. Per tant, podem afirmar que l'activitat econòmica de la ciutat era prou important i heterogènia. Amb tot, la major part de la població mataronina treballava en el sector del gènere de punt.

A Mataró, a causa de la censura que s'instaurà durant el període de revolta, només trobem referències dels fets de la vaga al *Diario de Mataró y su Comarca* i al setmanari *La Costa de Llevant*. Trobem a faltar les butlletes o els pamflets que amb tota probabilitat es devien difondre per incentivar la vaga entre els obrers. Previ a la convocatòria d'aturada general, el primer rotatiu local narrava el desenvolupament de la vaga en el sector ferroviari. Aquesta aturada en el sector ferroviari obligà els sindicats a precipitar la vaga general revolucionària.

LA VAGA A MATARÓ

En les primeres hores del dilluns 13 d'agost, ja s'havien confirmat els rumors que circulaven sobre propòsits de vaga general per solidaritat amb els vaquistes del sector del ferrocarril. Segons el *Diario de Mataró y su Comarca*, la nit abans, les autoritats adoptaren grans precaucions «para evitar que determinados elementos pudiesen arrastrar a los obreros, a primeras horas de esta mañana, a adoptar dicho acuerdo»⁷. Tanmateix, les nits abans de l'aturada, la policia practicà investigacions rela-

cionades amb el parador d'alguns coneguts agitadors, tal i com detalla el diari:

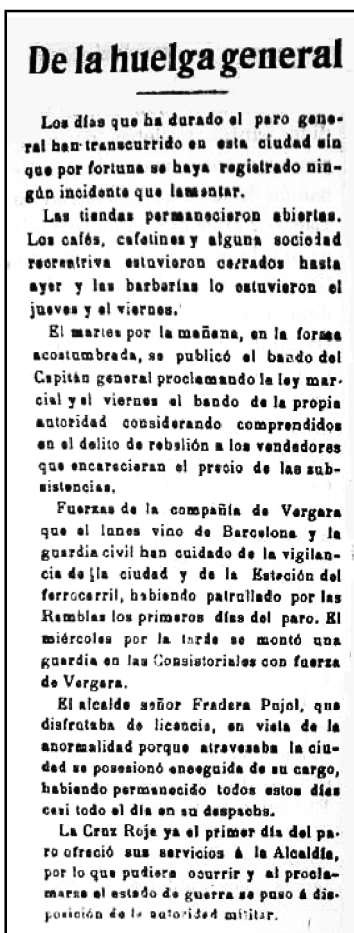
«En esta ciudad, anoche los obreros hicieron circular la orden de que esta mañana a las diez, había de empezar el paro y, efectivamente, después del almuerzo en todas las fábricas y en los talleres y en los oficios, han quedado suspendidos los trabajos. A las once de esta mañana puede decirse que el paro es casi completo. Por la ciudad y arrabales transitan grupos de obreros. A última hora se nos dice que va a reunirse la Junta de autoridades»⁸.

D'altra banda, el diari afirma que, segons manifestà l'Ajuntament de Mataró, arribà a la ciutat, el mateix dia 13, una companyia del regiment de Vergara. Tanmateix, fou declarat l'estat de guerra a Barcelona i la seva província.

El dilluns 20 d'agost, el mateix diari descriu la jornada de vaga a la ciutat i destaca el fet que no s'haguessin produït incidències remarcables. Aproximadament, l'aturada general durà a Mataró uns nou dies, els que van del 13 al 21, encara que en algunes zones del país encara hi hagué conflictivitat. Podem afirmar que la vaga tingué èxit en els seus primers moments, però a mesura que anaven passant els dies, anà perdent força a marxes forçades a causa de la manca d'organització i planificació.

«Las tiendas permanecieron abiertas. Los cafés, cafetines y alguna sociedad recreativa estuvieron cerrados hasta ayer y las barberías lo estuvieron el jueves y el viernes. El martes por la mañana, en la forma acostumbrada, se publicó el bando del Capitán General proclamando la ley marcial y el viernes el bando de la propia autoridad considerando comprendidos en el delito de rebelión a los vendedores que encarecieran el precio de las subsistencias»⁹.

En aquest sentit, el *Diario* detalla que les forces de la companyia de Vergara i la Guardia Civil s'havien encarregat de la vigilància de la ciutat i de l'estació de ferrocarril, tot patrullant per les Rambles els primers dies d'aturada. A més a més, el dimecres 15 d'agost es muntà una guàrdia en els edificis consistorials, amb la força militar de Vergara. D'altra banda, hem de parlar del paper de l'alcalde de Mataró durant els fets, el senyor Josep Maria Fradera Pujol que, davant de la anormalitat per la qual passava la ciutat, es posicionà de seguida en el seu càrrec i va romandre tots els dies de l'aturada, gairebé tot el dia, en el seu despatx. Davant la situació en què es trobava la ciutat, per ordre de l'autoritat

Fragment del *Diario de Mataró y su Comarca* de 20 d'agost de 1917.

La casa del poble, local social on es reunien els sindicalistes de la UGT i els socialistes. Situada al carrer de Santa Marta (al fons s'aprecia la muralla del convent de les Tereses), va ser de les primeres seus sindicals de Catalunya. Inicis del segle XX. MASMM. Arxiu d'imatges. Fons Enrich i Regàs.

militar, fou suspesa la sessió que el dimecres s'havia de celebrar a l'Ajuntament. La Creu Roja, des del primer dia, oferí els seus serveis a l'alcaldia pel que pogués succeir i, en proclamar-se l'estat de guerra, es posà a disposició de l'autoritat militar.

RETORN A LA NORMALITAT

Després de set dies d'aturades, el dia 20 es tornà pràcticament a la normalitat total a la ciutat. Podem llegir la narració dels fets en el *Diario de Mataró y su Comarca* del mateix dia: «El comandante militar de la plaza, teniente coronel don José de Quixano, ayer tarde citó a los señores fabricantes a su despacho de la Zona para comunicarles que los obreros estaban dispuestos a comparecer hoy al trabajo si abrían sus puertas los establecimientos industriales, y los oficios, etc. Habiéndose quedado en abrirlos».¹⁰

El dimarts 21 d'agost, el *Diario* torna a fer una petita referència respecte la vaga, remarcant el retorn de la normalitat, titulant la crònica «Después del paro»:

«En la Capitanía general se recibieron ayer telegramas de la región manifestando que en todas partes se había reanudado el trabajo. En la capital se reanudaron ayer (lunes 20) todos los trabajos. En vista de que reinaba tranquilidad completa, el Capitán general dispuso que se retiraran las tropas que prestaban servicio en las calles. En esta ciudad la normalidad es absoluta. Esta mañana han sido retiradas las fuerzas de Vergara que custodiaban las Casas Consistoriales y la estación del ferrocarril».¹¹

En el llibre d'acords municipals de l'any 1917, trobem que, en la sessió del 29 d'agost, s'acordà el següent: «Donativo de 0'25 pts a las fuerzas que prestaron servicio en los 9 días de huelga (315 pts¹²)». De fet, aquesta referència a la vaga, conjuntament amb una queixa expressada pel regidor Borràs respecte la suspensió de la sessió del darrer ple del 22 d'agost, són les úniques mencions que es fan al respecte.

D'altra banda, el setmanari comarcal *La Costa de Llevant*, en la seva edició del diumenge 26 d'agost, també parla de tranquil·litat a la ciutat de Mataró pel que fa a la jornada, o jornades, de vaga:

«Per are gusem de la més complerta tranquil·litat, sense que per fortuna hagim tingut que plànyer cap desgracia personal. Durant els dies de vaga, foren moltes les famílies obreres que els aprofitaren per anarlos a passar al camp, principalment a les conegudes fonts dels voltants. (...) El dilluns dia 20 d'agost -a primera hora se obriren totes les fabriques y tallers sense cap incident. Els obrers del ram del aygua presentaren les bases als patrons demanant algunes millores».¹³

El setmanari també fa especial èmfasi en el comportament de les autoritats municipals:

«Molt digne d'aplaudir-se siguié la conducta del senyor Alcalde D. Josep M.ª Fradera Pujol, qui trovantse en ús de llicencia, se possessioná el primer dia de la vaga general de l'Alcaldia, estiguent al seu despaig. També són mereixedors del nostre aplauso, els que formen la secció local de la Creu Roja, els quals desde'ls primers moments del paro se posaren a les ordres del comandament militar de la plassa».

El setmanari, en la mateixa edició, també fa referència a l'aturada total de tallers al poble de

Canet de Mar: “Vaga.- L’estat de intranquil·tat que motivà la vaga general, durant tota la setmana passada, repercutí en aquesta vila ab el paro de totes les fàbriques. Comensà a Barcelona la gresca el dilluns, y’l dimars a mitg dia se presentaren quatre subjectes procedents de Mataró, anant per les fàbriques a dir qué pleguessin».¹⁴

CONCLUSIÓ

En conclusió, segons les informacions del *Diario de Mataró y su Comarca* i *La Costa de Llevant*, la ciutat de Mataró no registrà aldarulls importants a destacar, a banda de l’aturada de fàbriques i comerços. No obstant això, cal puntualitzar que la tensió social que vivia Espanya, Catalunya i Mataró a principis del segle XX, explotà l’estiu de 1917 quan, per primera vegada a la història, es convocava una vaga general revolucionària de temps indefinit, els objectius de la qual ja no eren merament de tipus laboral sinó que tenien una dimensió política evident.¹⁵

N’és un exemple el manifest redactat el dia 12 d’agost pel comitè director de la vaga. El signaven Francisco Largo Caballero i Daniel Anguiano Munguito, vice-president i vice-secretari respectivament de la UGT, i Julián Besteiro i Ángel Saborit, dirigents del partit socialista:

«(...) Cerca de medio siglo de corrupción ha llevado a las instituciones políticas españolas a un grado tal de podredumbre (...) bajo un régimen constitucional ficticio, de miseria y despilfarro y

en un estado cultural mantenido por oligarcas (...). Pedimos la constitución de un Gobierno provisional que asuma los poderes ejecutivo y moderador, y prepare (...) la celebración de elecciones sinceras de unas Cortes Constituyentes que aborden, en plena libertad, los problemas fundamentales de la Constitución política del país. Mientras no se haya conseguido este objeto, la organización obrera española se halla absolutamente decidida a mantenerse en su actitud de huelga (...)».¹⁶

Una vaga enfocada, ja no només en l’àmbit merament laboral, sinó també, en el polític i social, que exigia canvis polítics i una transparència electoral efectiva. Considerada la primera vaga general del segle XX i la primera que es plantejà de caràcter indefinit, esclatà com a resultat d’un malestar molt patent en la població obrera catalana i espanyola de l’època, davant l’escassetat, la corrupció, el deteriorament del nivell de vida dels treballadors i les treballadores, i la precarietat. La Vaga General, per tant, tot i no esdevenir un gran èxit sindical, suposà una greu ferida per a la Restauració i esdevindria el precedent dels anys que vindrien, anys d’alta combativitat i agitació social i obrera, amb el seu punt àlgid en la vaga de «La Canadencia» el febrer i març de 1919, que aconseguí paraitzar la ciutat de Barcelona i, de retruc, aturar la força productiva del país, aconseguint l’establiment de la jornada màxima de vuit hores, una llarga reivindicació obrera.

Bernat Aranyó i Giné

NOTES:

1.- TERESA ABELLÓ VERGARA, *El movimiento obrero en España, siglos XIX y XX*, Hipòtesi, (Barcelona 1997), p. 93.

2.- FRANCISCO SANTOS, «La huelga general de 1917 en Navarra a través de la prensa», en *Revista del Centro de Estudios Merindad de Tudela*, núm. 8, pp. 115-128.

3.- TERESA ABELLÓ, *El movimiento*, p. 94.

4.- ARXIU COMARCAL DEL MARESME – ARXIU MUNICIPAL DE MATARÓ (=ACM-AMM), Matrícula de Contribución Industrial de Mataró, 1917.

5.- INSTITUTO NACIONAL DE ESTADISTICA. Alteraciones de los municipios en los Censos de Población desde 1842.

6.- ACM-AMM, Matrícula de Contribución Industrial distrito municipal de Mataró, 1920-1921.

7.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 13 d’agost 1917.

8.- Íbidem.

9.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 20 d’agost 1917.

10.- Íbidem.

11.- *Diario de Mataró y su Comarca*, 21 d’agost 1917.

12.- ACM-AMM, Llibre d’actes de l’Ajuntament de Mataró, Extracte d’acords (1917-1920).

13.- *La Costa de Llevant, setmanari degà catalanista. Pugna pro Patria*, secció Trencadís, 26 agost 1917, núm. 24. p. 3.

14.- Íbidem. p.4.

15.- ÓSCAR HERNÁNDEZ, *La huelga de 1917 en Madrid*, Historia 2.0, Conocimiento Histórico en Clave Digital, Universitat Complutense de Madrid, 2013.

16.- ALBERT BALCELLS, *El sindicalisme a Barcelona (1916-1923)*, Editorial Nova Terra, (Barcelona 1965), p. 30.